

Kondycja psychiczna uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

mgr Ilona Puszek
Dyrektor Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej
w Hrubieszowie

Pedagogika serca

- ▶ Pedagogika serca oparta jest na uniwersalnych wartościach, jakimi są miłość, zrozumienie, przyjaźń, empatia, szacunek do drugiej osoby.
- ▶ Priorytetem jest wychowanie i wszechstronny rozwój człowieka, a także umiejętność niesienia pomocy innym, empatyczne podejście do ludzi i świata oraz altruistyczna postawa.
- ▶ Ten nurt współczesnej pedagogiki zawierający podstawy do nowego sposobu nauczania, stworzyła dr Maria Łopatkowa, pedagog, nauczycielka, działacz oświatowy, rzecznik i obrońca praw dziecka w Polsce.
- ▶ Pedagogika serca wyróżnia rolę środowiska rodzinnego i szkolnego, które powinny akcentować te same wartości i cele, wówczas ich spójność doprowadzi do efektywności. Niezwykle ważna w tej relacji jest akceptacja, która zawsze tworzy się na gruncie pozytywnych emocji. Łopatkowa podkreśla, jak ważna jest rola osób mających wpływ na wychowanie i edukację dziecka, czyli rodzica i nauczyciela. Dlatego chcąc analizować problematykę ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w zdalnym nauczaniu, należy to czynić z perspektywy zarówno szkoły, jak i rodziny.

W jaki sposób wprowadzać system pedagogiki serca w stosunku do uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi:

▶ **Po pierwsze: atmosfera**

Zapewnianie uczniom miłości, akceptacji, szacunku i bezpieczeństwa ma wpływ na ich postawę i ich stosunek do szkoły oraz przyczynia się do sukcesów w nauce. Dlatego tak ważne jest, by to nie były tylko puste słowa, ale działania, zgodnie z którymi można rzec, że szkoła jest drugim domem ucznia. Tylko w takiej atmosferze, opartej na dialogu, wzajemnym szacunku, dziecko jest w stanie w pełni rozwinąć swój potencjał.

▶ **Po drugie: rozwój emocjonalny**

Szkoła w dużej mierze skupia się na rozwoju funkcji poznawczych, przekazywaniu uczniom wiedzy z zakresu podstawy programowej, rozwój intelektualny dziecka jest szczególnie ważny. Nie ulega jednak wątpliwości, jak wielkie znaczenie w życiu i funkcjonowaniu dziecka odgrywają emocje, konieczne jest zatem edukowanie w tym zakresie, a także zwracanie uwagi na sygnały emocjonalne uczniów.

▶ **Po trzecie: przykład do naśladowania**

Nauczyciel powinien być autorytetem dla swoich uczniów, wzbudzać ich podziw. Jest to możliwe w sytuacji, gdy ma on odpowiednie kompetencje pozwalające mu przekazywać wiedzę na nauczany temat w sposób atrakcyjny dla dzieci, a także umiejętności inter- i intrapersonalne, które są pomocne w szkolnym funkcjonowaniu, nawiązywaniu relacji z uczniami i rodzicami. Ważne są tutaj życzliwość oraz unikanie zakazów i nakazów na rzecz demokratycznie ustalonych zasad. Nauczyciele powinni szanować podmiotowość ucznia, nie stawiać sobie za cel jedynie kwestii związanych z przedmiotową edukacją, ale również to, by wykształcić, rozwinąć u ucznia odpowiednie wartości, uczucia, zachowania, postawy.

▶ **Po czwarte: metody aktywizujące ucznia**

Zgodnie z pedagogiką serca uczeń powinien być samodzielny w działaniu i myśleniu, w związku z tym nie powinno się wykorzystywać wyłącznie metod podających, gdyż ograniczają dziecko i nie zachęcają go do podejmowania aktywności.

▶ **Po piąte: tolerancja i szacunek w stosunku do osób niepełnosprawnych**

Temat ucznia niepełnosprawnego w szkole ogólnodostępnej lub integracyjnej jest wciąż podejmowany przez badaczy problemu i ustawodawców, gdyż integracja nie jest aż tak oczywistą kwestią, ma ona sens tylko wówczas, gdy jest stosownie wdrażana i nie opiera się na litości i pomocy dla niesprawnych dzieci. Osoby zaangażowane w dbanie o prawa dzieci z niepełnosprawnością dużą wagę przywiązują do tego, jaka w szkole panuje atmosfera i czy uczniowie nie są dyskryminowani, odrzucani, traktowani jako słabsi, gorsi.

Specyfika funkcjonowania i realizacji kształcenia na odległość uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

- ▶ Dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnością mogą mieć problem w zrozumieniu sytuacji panującej na świecie, związanej z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2.
- ▶ Nagłe zaburzenie stałego rytmu dnia, przewidywalności naruszyło ich poczucie bezpieczeństwa, oderwało od tak ważnych relacji z rówieśnikami i bezpośredniej pomocy specjalistów.
- ▶ Przerwa w realizacji zajęć w systemie nauki stacjonarnej mogła mieć negatywny wpływ na ich proces rewalidacji.

Problemy w aspekcie zdrowia psychicznego uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi na przykładach -studium przypadku

Dawid - uczeń z Zespołem Aspergera, kl.V

- ▶ aktualna sytuacja związana z pandemią (utrata poczucia bezpieczeństwa, lęk przed chorobą)
- ▶ ograniczenia (konieczność zachowania dystansu, izolacja, oderwanie od środowiska szkoły i rówieśników, lęk separacyjny)
- ▶ zakłócenie stałego rytmu dnia i codziennych czynności związanych zarówno ze środowiskiem szkolnym jak i domowym
- ▶ nadmierne korzystanie z telefonu
- ▶ problemy ze snem - hipersomnia
- ▶ ciągła mobilizacja i kontrola rodzicielska podczas zajęć (zaangażowanie rodziców)
- ▶ wycofanie, zamknięcie się w swoim świecie (poczucie izolacji, frustracji)
- ▶ niska aktywność fizyczna
- ▶ pogłębienie zaburzeń odżywiania, wybiórczość pokarmowa (spożywanie wyłącznie posiłków mącznych i mlecznych)
- ▶ nerwowość, rozdrażnienie

Kierunki oddziaływań psychologiczno-pedagogicznych:

- ▶ obserwować i analizować pracę ucznia, jego zaangażowanie do nauki
- ▶ formułować proste polecenia, także w formie wizualnej, zapewnić odpowiednią ilość czasu na realizację powierzanych aktywności (podjęcie wielu czynności w jednym czasie jest niewykonalne)
- ▶ stworzyć nową rutynę, opracować plan działania na cały dzień (poszczególne aktywności mogą być przyporządkowane określonym miejscom)
- ▶ zawierać kontrakty związane z pobytem w domu, określające podział zadań do wykonania w danym dniu (tygodniu)
- ▶ ważne jest aby unikać nagłych zmian (formy, charakteru, sposobu wykonania) pracy
- ▶ dbać o kontakt z rówieśnikami - relacje z drugim człowiekiem rozwijają umiejętności współpracy i współdziałania
- ▶ zachęcać do aktywności fizycznej na świeżym powietrzu, spacerów, wycieczek pieszych
- ▶ współpracować z rodzicami - ograniczenie korzystania z telefonu, komputera w czasie wolnym
- ▶ dostosować ilość materiału do możliwości psychofizycznych ucznia, tak by mógł on osiągnąć sukces
- ▶ stosować pozytywne wzmocnienia słowne.

Adam - uczeń z niepełnosprawnością ruchową, kl. VIII

- ▶ zmienny nastrój
- ▶ zachowania autoagresywne
- ▶ nadmierne korzystanie z telefonu
- ▶ niska aktywność fizyczna
- ▶ nadmierne objadanie się, zmiana masy ciała
- ▶ zaburzenia rytmu dobowego, chodzenie spać po godz 24.00, chroniczne przemęczenie
- ▶ wycofanie się ze relacji rówieśniczych
- ▶ negatywna ocena siebie-niska samoocena, świata, przyszłości
- ▶ problemy z koncentracją (niskie wyniki nauczania)
- ▶ skupienie się na negatywnych aspektach sytuacji („czarnowidztwo”)

Kierunki oddziaływań psychologiczno-pedagogicznych:

- ▶ zadbać o kontakt z rówieśnikami (taki kontakt angażuje nasz wzrok, mimikę twarzy, głos, ruch całego ciała, podnosi samoocenę)
- ▶ zwiększyć aktywność fizyczną, ruch na świeżym powietrzu
- ▶ poszukać pozytywnych aspektów nowej sytuacji np. odkrycie nowych pasji, zainteresowań
- ▶ kontakt i współpraca z dietetykiem

Ania - uczennica z mutyzmem, kl.VI

- ▶ lekcje online, z wykorzystaniem różnorodnych programów do komunikowania się, w trakcie których nauczyciel odpytuje, wymaga głośnej wypowiedzi na wizji, stanowią dla dziecka z mutyzmem barierę nie do pokonania
- ▶ zgłaszanie swojej obecności, nagrywanie filmików lub tworzenie nagrań wyłącznie głosowych a nawet zwykła wymiana zdań z rówieśnikami w przestrzeni wirtualnej urasta do rangi największej traumy i blokuje dziecko
- ▶ obniżony nastrój
- ▶ wycofanie z relacji rówieśniczych
- ▶ utrata apetytu

Kierunki oddziaływań psychologiczno-pedagogicznych:

- ▶ ogromne znaczenie ma w tej sytuacji wsparcie nauczyciela uczącego oraz innych specjalistów
- ▶ w trakcie zajęć online początkowo należy zachęcać dziecko tylko do krótkich komunikatów, stosując pytania zamknięte, wymagające jedynie potwierdzenia gestem, skinieniem głowy, następnie można poprosić o jednowyrazową wypowiedź
- ▶ w edukacji zdalnej kluczowe jest także ustalenie zasad współpracy, wynikającej z konieczności wysyłania różnych prac ucznia w formie nagrań wizualno-głosowych czy tylko głosowych a jeśli dziecko mocno przeżywa i nie jest w stanie ze względu na swe zaburzenie wykonać takich nagrań, należy z nich zrezygnować i poszukać innych możliwości oceny pracy i postępów ucznia
- ▶ ogromnie ważna jest skoordynowana współpraca innych specjalistów pracujących w szkole, w zespole łatwiej jest wypracować procedury postępowania, wspierania, motywowania dziecka i prowadzić - w miarę możliwości proces terapeutyczny

Podsumowanie:

- ▶ Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w systemie nauczania na odległość nie chce samotności, pragnie towarzystwa, relacji z rówieśnikami, chce się śmiać i bawić, chce normalności.
- ▶ Nauczyciel w swojej pracy powinien być wnikliwym obserwatorem, który zachowuje czujność i wrażliwość na wszelkie objawy frustracji związane z nową sytuacją, udzielając adekwatnego wsparcia. Jeżeli coś go niepokoi, wychodzi z inicjatywą rozmowy.
- ▶ Priorytetem kadry pedagogicznej powinno być wspomaganie w utrzymywaniu relacji z uczniem opartej na akceptacji, spokoju, cierpliwości i konsekwencji.
- ▶ Należy pamiętać o rodzicach, oni również są przemęczeni, niekiedy sfrustrowani. Potrzebują wsparcia emocjonalnego, rozmowy z osobą która rozumie ich sytuację.
- ▶ Warto proponować rodzicom konkretne narzędzia i metody oddziaływań w środowisku domowym wspomagające proces edukacji i terapii tj.: sposoby radzenia sobie z lękiem, ćwiczenia rozluźniające, oddechowe, książki, kontakt telefoniczny z poradnią.
- ▶ Oferta poradni psychologiczno-pedagogicznych (stacjonarnie i zdalnie):
  - konsultacje dla nauczycieli
  - porady dla rodziców
  - grupy wsparcia dla pedagogów i psychologów szkolnych
  - grupy wsparcia dla rodziców dzieci z niepełnosprawnościami
  - grupy wsparcia dla doradców zawodowych
  - terapia pedagogiczna i psychologiczna
  - różnicowane szkolenia skierowane do rad pedagogicznych, uczniów i rodziców.

- ▶ Dbając o kondycję psychiczną uczniów należy pamiętać o zachowaniu dobrostanu psychicznego pedagoga tzn. należy się zatroszczyć o zachowanie równowagi, poczucie bezpieczeństwa, realizowanie własnego potencjału, rozwijanie umiejętności radzenia sobie ze stresem, kształtowanie odporności psychicznej oraz odczuwanie szczęścia i zadowolenia z życia.
- ▶ Poradnie psychologiczno-pedagogiczne działają nieustannie w systemie pracy stacjonarnej. Można nas odwiedzić, wysłać e-mail, zatelefonować.
- ▶ Jesteśmy dla Was!

